

Universitaire en persoonlijke verantwoordelijkheid

In de discussie over de levenshouding en de uitlatingen van de studenten, zoals die zich van tijd tot tijd herhaalt, komt steeds weer de kwestie aan de orde hoe het staat met de verantwoordelijkheid van de universiteit.

Dat zij in dit opzicht een zekere mate van verantwoordelijkheid bezit, is onbetwistbaar. Even duidelijk moet het zijn, dat men haar niet zonder meer aansprakelijk kan stellen voor al wat de studenten doen, hetzij individueel of in groepsverband.

Geldt hetzelfde ook voor de verhouding van universiteit en docenten?

Naar ik meen is het nuttig, deze vraag eens onder ogen te zien, voor zover dit in het kort bestek van een artikel in het V.U.-blad mogelijk is. Hier kunnen immers gemakkelijk misverstanden ontstaan, en in de praktijk doen zij zich inderdaad ook voor. Tot schade van de universiteit!

Nu is het ongetwijfeld zo, dat de positie van de docenten een geheel andere is dan die van de studenten. Ieder die wil kan zich als student laten inschrijven, ongeacht zijn levensovertuiging. In het vorige nummer van ons blad heeft men kunnen lezen, dat op het ogenblik b.v. 54 ingeschrevenen rooms-katholiek zijn, terwijl er 101 tot geen enkele kerk behoren. De statistiek van het onderwijzend personeel ziet er heel anders uit. Hoogleraar of lector kan men immers alleen worden na betuiging van instemming met de grondslag der universiteit.

Daarin ligt een duidelijke beperking. Wetenschappelijke bekwaamheid is voor een aanstelling niet voldoende. Men moet bovendien bereid zijn, zich voor zijn onderwijs te binden aan de gereformeerde beginselen. Wie dit niet of niet langer wenst te doen, zal als eerlijk man voor een benoeming bedanken of ontslag nemen.

In het verleden hebben zulke gevallen zich inderdaad voorgedaan. Toen de professoren Buytendijk en Pos zich resp. in rooms-katholieke en geheel vrijzinnige richting ontwikkelden, hebben zij de band met de V.U. verbroken. De universiteit, inzonderheid het college van Curatoren als eerst aangewezen instantie, zou terecht in gebreke gesteld worden, indien het in dergelijke gevallen niet ingreep.

Niet altijd liggen de zaken zo eenvoudig, en juist de twijfelgevallen. — ik denk aan de trieste geschiedenis met De Savornin Lohman b.v., — veroorzaken de grootste moeilijkheden. Dit neemt echter niet weg, dat hier een duidelijk aangewezen, zij het dan niet altijd gemakkelijk hanteerbare aansprakelijkheid van de universiteit bestaat. Maar aan de andere kant: binnen de grenzen van de vrijwillig aanvaarde gebondenheid moet ruimte blijven voor verscheidenheid van opvatting.

Over allerlei kwesties van kerkelijke, politieke, sociale aard, over ethische vraagstukken en over wat al niet meer, heeft binnen de kring van orthodoxe christenen hier te lande nooit volkomen eenstemmigheid geheerst, en heerst die ook vandaag niet. De voorbeelden liggen voor het grijpen!

Hetzelfde geldt voor het terrein van de wetenschap. Gelukkig is ook hier variatie en speelruimte aanwezig. Ware het anders, het zou een dodelijk gevaar betekenen voor de Gereformeerde wetenschapsbeoefening. Zij zou dan gemakkelijk ontaarden in onvruchtbare scholastiek, die angstvallig ronddraait binnen de cirkel van min of meer willekeurig gecanoniseerde stellingen, zonder ooit nieuwe perspectieven te openen en zonder ooit verder te komen met haar moeilijke maar schone taak.

Wanneer zorgvuldige studie een docent aan de V.U. tot resultaten brengt, die hij als gereformeerd christen en als man van wetenschap meent te kunnen verantwoorden, is het zijn recht en zijn plicht daaraan bekendheid te geven, ook al wijken die resultaten af van wat tot nog toe in onze kring gangbaar was. ja, al gaan zij tegen geliefkoosde meningen in. Hij zal dat moeten doen, rekeninghoudend met tijd en wijze en in het besef van eigen feilbaarheid, maar hij zou tekort schieten als hij anders handelde. Het kan zijn, dat anderen openlijk blijkt geven van hun bezwaren. Dat is helemaal niet erg. Integendeel kan een discussie, mits zonder onderlinge verdachtmaking en in christelijke geest gevoerd, de zaak waar het om gaat verder brengen. En blijkt dat niet het geval, dan zal men het moeten verdragen, dat het bouwen op dezelfde grondslag nu eenmaal niet tot uniforme resultaten behoeft te leiden.

Maar wat bij dit alles goed in het oog moet worden gehouden en waar het mij met dit artikel eigenlijk om te doen is, is dit: er bestaat een universitaire en een persoonlijke verantwoordelijkheid. Die twee vallen niet samen. De eerste is gegeven met de grondslag der universiteit, waaraan niet getornd mag worden. Voor de handhaving daarvan is de universiteit zelf aansprakelijk. Maar voor meningen en uitspraken van docenten, die binnen deze grens blijven, is niet de V.U., maar zijn zij persoonlijk aansprakelijk. Geen enkele hoogleraar, behalve de Rector Magnificus en dan nog alleen wanneer hij in die kwaliteit optreedt, spreekt namens de universiteit. Het is een miskenning van de juiste verhoudingen indien men het haar verwijt, als deze of gene docent opinies verkondigt, waar men persoonlijk bezwaar tegen heeft. Men is dan aan het verkeerde adres!

Indien dit altijd goed beseft werd, zou veel misverstand worden voorkomen.

(H.S.)